

Helsingin kaupunki

Yhteenvetoraportti vuoden 2018 tilintarkastuksesta

KPMG Oy Ab

26.04.2019

Raportin sivumäärä 9

Sisällysluettelo

1	Yhteenveto	1
2	Tilintarkastuksen toteuttaminen	1
3	Konsernin tuloksen muodostuminen ja taseasema	2
4	Kaupunkikonsernin toiminnallisten tavoitteiden saavuttaminen sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot	3
5	Kaupungin talousarvion toteutuminen ja toimintakertomus sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot	3
6	Tytäryhtiöt	5
7	Liikelaitokset ja rahastot	6
8	Hallinto, taloushallinnon sisäinen valvonta ja kirjanpito	6

1 Yhteenveto

Suorittamiemme tarkastustoimenpiteiden perusteella voimme yhteenvetona todeta, että Helsingin kaupungin vuoden 2018 tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti ja tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupunkikonsernin ja kaupungin vuoden 2018 tuloksesta, taloudellisesta asemasta, rahoituksesta ja toiminnasta. Valtionosuuksien perusteista annetut tiedot ovat oikeita. Kaupungin hallintoa on tarkastetuilta osin hoidettu kuntalain ja valtuuston päätösten mukaisesti emmekä ole todenneet olennaisia puutteita kaupungin sisäisen valvonnan, riskienhallinnan tai konsernivalvonnan järjestämisessä. Opetusvirastossa (nykyinen Kasko) vuonna 2016 esille tulleen merkittävän väärinkäytösepäilyä esitutkinta on päättynyt ja siirtynyt syyteharkintaan.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on vuonna 2018 antanut tarkistettut yleisohjeet tuloslaskelman laatimisesta, ympäristöasioiden kirjaamisesta ja rahoituslaskelman laatimisesta. Muutokset aiempiin mainittuja asioita koskeviin yleisohjeisiin ovat suhteellisen vähäisiä ja uusia yleisohjeita on noudatettu Helsingin kaupungin tilinpäätöksen laatimisessa. Olennaisin muutos kuntien kannalta yleisellä tasolla oli se, että mahdolliset joulukuun negatiiviset verotulojen kertymät esitetään vuodesta 2018 lukien siirtoveltoissa, kun verotulot aiemmin on näiltä osin käsitelty maksuperusteisina.

Toimintakertomus sisältää sitä koskevien säännösten mukaiset tiedot. Konsernin ja kaupungin rahoituslaskelmat on laadittu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaisesti ja liitetiedoissa on esitetty säännösten edellyttämät tiedot.

Kaupungin järjestämässä tytär- ja osakkuusyhtiöitä koskevassa omistajaohjauksessa on käsityksemme mukaan huolehdittu siitä, että yhtiöiden toiminnassa on otettu huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Konserniohjauksessa on annettu tarpeelliset määräykset omistajaohjauksen toteuttamiseksi. Kuntastrategian toteutumista on mielestämme asianmukaisella tavalla arvioitu ja seurattu osana tytäryhteisöjen konserniohjausta. Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessaan kiinnittänyt huomiota tarpeeseen täsmentää markkinaehtoisesti toimivien yhtiöiden omistajastrategiaa.

Kaupunginhallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käsittelystä on kuntalain mukainen.

2 Tilintarkastuksen toteuttaminen

Tilintarkastus on toteutettu hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa sekä tarkastuslautakunnalle 5.6.2017 esitetyn vuosia 2017 ja 2018 koskevan tarkastussuunnitelman ja vuoden 2018 työohjelman mukaisesti. Tilintarkastuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on otettu huomioon olennaisuus ja suhteellinen riski.

Päivävuorokautena tilintarkastajana on toiminut JHT, KHT Jorma Nurkkala ja varatilintarkastajana JHT, HT Tuomas Koskiniemi. Tarkastusaluevuorokautena tilintarkastajina ovat toimineet JHT, HT Ilari Karhu, JHT, HT Tuomas Koskiniemi, KHT Mikko Laitinen, JHT, KHT Kaija Pakkanen, JHT, KHT Päivi Rintala, JHT, KHT Heikki Ruosteenoja, JHT, HT, CIA Martin Slotte, JHT, HT Kirsi Sova, JHT, HT Esko Säilä ja HT Pepe Tamminen. Tarkastusten suorittamiseen on osallistunut lisäksi avustavia tarkastajia. Tietojärjestelmätarkastajina ovat toimineet CISA Janne Vesa ja CISA Kaisa

Lappalainen-Metsälä. Arvonlisäveroasiantuntijoina on toiminut Marko Ojala ja Joonas Paavolainen ja rahoitusasiantuntijana Jukka Lähdemäki. Osana tilintarkastusta on toteutettu rajattu tietoturva-asioiden läpikäynti ja siitä on vastannut tietoturva-asiantuntija Ilja Ikonen. Eläkevastuulaskelmien tarkastukseen osallistui KPMG:n vakuutusmatemaatikko.

Tilintarkastus on tehty yhteistyössä tarkastusviraston tarkastajien kanssa ja käytettävissämme ovat olleet heidän laatimansa kohdekohtaiset suunnitelmat ja tarkastusmuistiot. Olemme lisäksi perehtyneet sisäisen tarkastuksen vuoden 2018 raportteihin.

Tilikauden aikaisesta tarkastuksesta on laadittu kaksi väliraporttia, jotka on tarkastuslautakunnan lisäksi annettu tiedoksi kaupungin johdolle ja muille vastuuhenkilöille. Erilliset raportit on laadittu työohjelman mukaisesti toimialojen ja suurimpien tytäryhtiöiden samoin kuin liikelaitosten tilintarkastuksista. Tarkastuslautakunnan laatimaan vuotta 2018 koskevaan arviointikertomukseen on perehdytty.

Tilikauden päättymisen jälkeen on tarkastettu kaupungin tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen, liikelaitosten ja rahastojen tilinpäätökset sekä valtaosa KPMG:n tarkastettavina olleiden tytäryhteisöjen tilinpäätökset ja toimintakertomukset. Yhtiökokousten tekemien päätösten mukaisesti muut tilintarkastustoimistot ovat vastanneet osasta tytäryhtiöiden tilintarkastuksista ja olemme perehtyneet heidän raportointiinsa. Tytäryhtiöiden tilintarkastuksista on annettu vakiomuotoiset tilintarkastuskertomukset.

Kaupungilla on oma eläkesääntö ja siihen liittyvä taseen pakollinen varaus on 102 miljoonaa euroa. Eläkevastuu perustuu ulkopuolisen tahon vuonna 2014 tekemään ennusteeseen. Eläkevastuulaskelmat on suotavaa päivittää vuoden 2019 aikana.

3 **Konsernin tuloksen muodostuminen ja taseasema**

Konsernin tilikauden tulos oli 559 miljoonaa euroa ja 127 miljoonaa euroa vuoden 2017 tulosta alhaisempi. Verotulot kasvoivat 36 miljoonaa euroa ja valtionosuudet vähenivät 23 miljoonaa euroa. Suunnitelman mukaiset poistot kasvoivat edellisestä vuodesta 69 miljoonaa euroa ja vuosikatteen suhde poistoihin oli 175 prosenttia (edellisenä vuonna 197 prosenttia). Toimintatuottojen osuus toimintakuluista oli 61,3 prosenttia eli edellisen vuoden tasolla. Satunnaiset erät rasittivat tulosta 18 miljoonalla eurolla ja kyse on Korkeasaaren eläintarhan luovutuksesta aiheutuneista kuluista.

Likvidien varojen määrä väheni 24 miljoonaa euroa ja rahavarojen määrä vuoden lopussa oli noin 1.510 miljoonaa euroa. Investointimenot kasvoivat noin 330 miljoonalla eurolla ja olivat noin 1.700 miljoonaa euroa. Toiminnan rahaviralla kyettiin kattamaan lähes kokonaan nettomääräiset investointimenot. Konsernin taserakenteessa ei vuoden 2018 aikana tapahtunut olennaisia muutoksia. Konsernin omavaraisuusaste on noin 63 prosenttia oman pääoman ollessa noin 11,7 miljardia euroa (11,2).

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia. Konsernitilinpäätökseen on sisällytetty kaikki konserniyhtiöt ja –säätiöt sekä kaikki jäsenkuntayhtymät ja osakkuusyhtiöt lukuun ottamatta 16 pientä osakkuusyhtiötä, joiden

yhdistämättä jättämisellä ei ole olennaista vaikutusta konsernin tulokseen tai taloudelliseen asemaan.

Konsernin omavaraisuusaste on hyvällä tasolla. Rahoitusasema on turvallinen.

Kuten toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksen liitetiedoissa on todettu, HKL:llä on edelleen merkittävä erimielisyys toimittajan kanssa koskien metron automatisointiin liittyvien sopimusten purkamista. Osakkuutensa kautta Helen-konsernilla on ollut huomattava intressi Teollisuuden Voima Oyj:n ja laitostoimittajan välisessä taloudellisesti merkittävässä välimiesoikeudenkäynnissä, joka on sovittu vuoden 2018 aikana ja mistä on myös annettu asianmukainen selostus tilinpäätöksen liitetiedoissa.

4 Kaupunkikonsernin toiminnallisten tavoitteiden saavuttaminen sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot

Pääosa tytäryhtiöille asetetuista tavoitteista toteutui. Emme ole todenneet olennaisia puutteita konsernivalvonnan järjestämisessä.

Konsernin tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot on laadittu niitä koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Emme ole todenneet olennaista huomautettavaa tulojen tai menojen jaksottamisessa, tase-erien täsmäyttämässä tai rahoituslaskelman ja liitetietojen lukujen johtamisessa.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antaman ohjeistuksen tarkoittamalla tavalla vuoden 2017 tilinpäätöksen liitetietoihin sisältyi ensimmäisen kerran tiedot intressitaholiiketoimista. Vuoden 2018 liiketoimissa ei ole olennaisia volyyymimuutoksia verrattuna edelliseen vuoteen. Kyseessä ovat kaupungin liiketoimet tytäryhtiöiden ja säätiöiden kanssa. Osakkuusyritysten kanssa tehdyt liiketoimet on vuoden 2017 tapaan katsottu Helsingin kaupungin näkökulmasta epäolennaisiksi. Lisäksi liitetiedoissa on todettu, että kaupungin johtavilta viranhaltijoilta ja luottamushenkilöiltä saatujen tietojen mukaan heillä ei ole ollut intressitaholiiketoimia Helsingin kaupungin kanssa

5 Kaupungin talousarvion toteutuminen ja toimintakertomus sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot

Talousarvion toteutumista ja toimintakertomusta koskevissa tiedoissa on käsityksemme mukaan asianmukaisella tavalla selostettu kaupungin ja sen konsernin vuoden 2018 aikaisia tapahtumia mukaan lukien pormestarin katsaus, olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa, konsernivalvonta, riskienhallinta sekä kuntakonsernin ja kaupungin toiminta ja talous. Toimintakertomuksessa on kommentoitu yleiskaavan osittaista kumoamista ja vuoden lopussa alkanutta kaupunkikonsernin merkittävien riskien ja riskien hallintakeinojen arviointityötä. Erikseen on kommentoitu toteutuneita ympäristökuluja ja –investointeja samoin kuin Raide-Jokeri –pikaraitiotien kustannusten olennaista kasvua vuonna 2016 päätetyn hankesuunnitelman mukaisesta 275 miljoonan euron kustannusarviosta. Toimintakertomuksessa ei ole tuotu riskeinä

esille erityyppisten liikenneväylien kaavoituksessa, rakentamisen budjetoinnissa ja toteutuksessa toistuvan alimitoituksen mahdollisesti tuomaa kauaskantoista vaikutusta kaupungin ja pääkaupunkiseudun toimintaedellytyksille (metrolaiturit, Raide-Jokeri, Länsisataman liikenne, sisääntuloväylät, kehä kakkonen).

Kaupungin käyttötalouden sitovista määräraha- tai toimintakatetavoitteista toteutui pääosa. Alitettujen tavoitteiden osalta kaupunginvaltuusto on myöntänyt asianmukaiset ylitysoikeudet tilinpäätöshetken jälkeen. Kaupungin toimintatulot toteutuivat talousarviota korkeampina ja toimintamenot talousarviota alhaisempana ja taustalla olevia syitä on asianmukaisella tavalla selostettu käyttötalouden toteutumisosiossa. Havaintojemme mukaan kaupungin talousarviot on kokonaisuudessaan laadittu varovaisesti.

Toimintakertomukseen on jäänyt joitain virheitä, jotka eivät ole kokonaisuuden kannalta olennaisia. Kokonaisuutena tekstiosat on hyvin laadittuja ja sama koskee kaupungin tuloslaskelmaa, tasetta, rahoituslaskelmaa ja liitetietoja. Edellisvuoteen verrattuna tilinpäätöksen laatimisprosessi oli kehittynyt myönteiseen suuntaan. Laatimisprosessin kehittämistä on tarpeen jatkaa edelleen.

Kaupungin tilikauden tulos oli 387 miljoonaa euroa ja 96 miljoonaa euroa vuoden 2017 tulosta alhaisempi, mikä on seurausta osaltaan tavaroiden ja palvelujen ostojen 85 miljoonan euron kasvusta. Verotulot kasvoivat 36 miljoonaa euroa kun kasvu edellisenä vuonna oli 175 miljoonaa euroa. Nettorahoitustuotot olivat 113 miljoonaa euroa (97 miljoonaa euroa).

Kaupungin rahoitus- tai taseasemassa ei tapahtunut kokonaisuutena olennaisia muutoksia vuoden 2018 aikana. Toiminnan ja investointien rahavirta oli 151 miljoonaa euroa positiivinen (245 miljoonaa euroa).

Käyttötalouden tulot toteutuivat 52 miljoonaa euroa talousarviota korkeampina ja menot 52 miljoonaa euroa talousarviota alemmina. Yksittäisille talousarvioylityksille on valtuuston myöntämät ylitysluvat.

Koko kaupungin vuosikate riitti vuonna 2018 kattamaan suunnitelman mukaiset poistot ja toisaalta myös investoinnit. Vuosina 2019 – 2021 investointimenojen ennakoidaan ylittävän vuosikatteen noin 600 miljoonalla eurolla. Investoinnit on suunniteltu katettavan kassavaroja käyttämällä ja pysyvien vastaavien myynneistä saatavilla tuloilla.

(milj. euroa)	Talous-suunnitelma 2021	Talous-suunnitelma 2020	Talousarvio 2019	Toteutunut 2018	Talousarvio 2018	Toteutunut 2017
Vuosikate	676	650	658	752	546	838
Poistot	-410	-397	-374	-347	-358	-355
Kate poistojen jälkeen	266	253	284	405	188	483
Investointi-menot	-834	-958	-784	-625	-754	-621

Taulukko: Kaupunki sisältäen liikelaitokset, itsenäisinä taseyksikköinä toimivat rahastot sekä sisäisten erien eliminoinnit.

Investointiosan menot ilman liikelaitoksia ja rahastoja toteutuivat 55 miljoonaa euroa talousarviota alhaisempina. Eri perusteilla myönnettyt ylitysoikeudet olivat 123 miljoonaa euroa, jolloin investointimenoihin oli ylitysoikeuksien jälkeen käytettävissä tilikaudella yhteensä 694 miljoonaa euroa. Kokonaisuutena investointeihin varatuista määrärahoista (talousarvio ja ylitysoikeudet) käytettiin 74 prosenttia. Maaomaisuuden 100 miljoonan euron myyntitavoite saavutettiin, kun kauppahinnat yhteensä olivat 123 miljoonaa euroa ja kertyneet myyntivoitot 112 miljoonaa euroa. Keskimääräinen myyntivoitto oli siten yli 90 prosenttia kauppahinnasta.

Rahoitusosan ilman liikelaitoksia ja rahastoja vaikutus maksuvalmiuteen oli -70 miljoonaa euroa. Vuosikate toteutui noin 224 miljoonaa euroa talousarviota suurempana. Ennakoituja 135 miljoonan euron pitkäaikaisia lainoja ei nostettu. Toimialojen, virastojen, liikelaitosten ja rahastojen yhdistetyn rahoituslaskelman mukaisten rahavirtojen vaikutus maksuvalmiuteen oli -75 miljoonaa euroa, kun talousarvion mukainen vaikutus oli -188 miljoonaa euroa. Vuosikate toteutui 206 miljoonaa euroa talousarviota korkeampana. Nettomääräiset investointimenot toteutuivat 135 miljoonaa euroa talousarviota alhaisempina.

6 Tytäryhtiöt

Tarkastamiemme tytäryhtiöiden vuoden 2018 tilinpäätökset ja toimintakertomukset on laadittu voimassa olevien säännösten mukaisesti. Yhtiöiden taloushallinnon sisäisessä valvonnassa ei ole todettu olennaisia kehittämiskohteita. Muiden tilintarkastustoimistojen laatimat tilintarkastuskertomukset ovat vakiomuotoisia.

7 Liikelaitokset ja rahastot

Liikelaitosten ja rahastojen tilinpäätökset on laadittu voimassa olevien säännösten mukaisesti eikä niiden taloushallinnon sisäisen valvonnan järjestelyissä ole todettu olennaisia puutteita.

8 Hallinto, taloushallinnon sisäinen valvonta ja kirjanpito

Tilintarkastuksessa on perehdytty kaupunginvaltuuston ja –hallituksen tekemiin päätöksiin ja seurattu päätösten toteuttamista. Tarkastusviraston muistiot toimialojen ja liikelaitosten hallinnon tarkastuksista on annettu tiedoksi kyseisille toimialoille. Kaupungin hallintoa on käsityksemme mukaan kokonaisuutena hoidettu kuntalain ja valtuuston tekemien päätösten mukaisesti.

Syksyllä 2018 järjestettiin tarkastusviraston ja KPMG:n väliset kokoukset, joissa käytiin yhdessä läpi vuosien 2013 – 2017 tarkastuksissa toistuvasti esille nousseita havaintoja ja arvioitiin näihin havaintoihin liittyviä riskejä. KPMG katselmoi lisäksi vuoden 2018 aikaisia tarkastushavaintoja suhteessa aiempien vuosien havaintoihin. Aiempien vuosien tapaan myös vuoden 2018 aikana on todettu kirjanpidon hoidon ja taloushallinnon sisäisen valvonnan järjestelyjen kehittämistarpeita erityisesti muistiotositteiden käsittelyssä ja sisällössä, tase-erittelyjen ja niiden liitteiden sisällössä, irtaimistojen seurannan järjestelyissä, hankintojen kilpailutusten dokumentoinnissa sekä osto- ja kululaskujen dokumentaatiossa. Kokouksissa on erityisesti mainittuihin seikkoihin liittyen pohdittu keinoja, joilla tilintarkastus voisi osaltaan myötävaikuttaa asiointilan parantamista.

Tietojärjestelmätarkastusten ja tietosuojasetuksen säännösten perusteella esille on tullut tarve päivittää tietoturvastrategiaa ja muuta tietoturvaan liittyvää ohjeistusta.

Vuonna 2018 sisäisessä tarkastuksessa valmistui 27 tarkastusraporttia. Kahdeksassa kohteessa todettiin sisäisen valvonnan olevan hyvällä tasolla, kolmessatoista tyydyttävällä ja kuudessa ei hyväksyttävällä tasolla. Välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä puutteita todettiin mm. Cludia-sopimustenhallintajärjestelmässä, rakennuttamisen projektiraportoinnissa ja pysäköintiautomaattien tulonkannossa.

Opetusvirastossa (Kasko) tuli vuonna 2016 esiin epäilty väärinkäytös, jonka tutkinta on siirtynyt syyteharkintaan.

Helsinki 26. huhtikuuta 2019

KPMG Oy Ab

Jorma Nurkkala
JHT, KHT

Tuomas Koskiniemi
JHT, HT

Jakelu:
Tarkastuslautakunta
Pormestari

Oikeuspalvelut
Sisäinen tarkastus

Apulaispormestarit
Kaupunginsihteerit

Tarkastusvirasto

Kansliapäällikkö
Toimialajohtajat
Palvelukokonaisuuksien johtajat
Rahoitusjohtaja
Talousarviopäällikkö
Tietohallintojohtaja
Viestintäjohtaja
Digitalisaatiojohtaja
Toimitusjohtajat
Talouspäälliköt
Hallintojohtajat
Hallintopäälliköt